

**INVENTÁŘE A KATALOGY FONDŮ OKRESNÍHO ARCHIVU
ROKYCANY**

OBECNÍ ÚŘAD KŘÍŠE

1900 – 1945 (1959)

Inventář

Číslo listu NAD

45

Evidenční číslo pomůcky

31

Prom. hist. Petros Cironis

ROKYCANY 1963

OBSAH

Původce fondu	4 - 6
Dějiny a popis fondu	7
Inventář	9
Základní údaje o fondu	10

ÚVOD

Původce fondu

Původcem fondu je výkonný orgán místní samosprávy obce Kříše, tj. Obecní úřad Kříše.

Obec Kříše leží v mírném údolí 10 km severozápadně od Rokycan a 6 km jihozápadně od Radnic v nadmořské výšce 427 m.

Nejstarší písemná zpráva o vsi Kříše pochází z roku 1384. Roku 1498 náležely Kříše k hradu Březina až do roku 1562, kdy odprodejem Březiny se Kříše dostaly do majetku pánů z rodu Černínů. Pro účast proti habsburském povstání byly roku 1623 Heřmanovi Černichovi z Chudenic zkonfiskovány a prodány Janu z Klenového, od něhož je roku 1626 přijal Příchovský z Příchovic. Roku 1661 byly Kříše v držení Malovců z Chejnova a Vimperka, později hrabat z Bubna a Litic. Roku 1758 se Kříše dostaly do držení hrabat Šternberských.

Velké správní reformy, vynucené revolučním rokem 1848, daly základ ke vzniku obecní samosprávy. Zřízením místních či politických obcí došlo ke sloučení obcí Kříš, Břas a Darové v jednu politickou obec společně spravovanou. V roce 1923 dochází k odluce obce Břas od Kříš a Břasy byly připojeny ke Stupnu. V roce 1929 požádaly Břasy o osamostatnění, ale jejich žádost byla zamítnuta.

Osada Břasy vznikla někdy počátkem 19. století v místech kamenouhelné oblasti a rozvíjejícího se manufakturního a později továrního průmyslu. Břasy se záhy staly jednou z nejprůmyslovějších obcí Radnicka, kde se též v 90. letech min. století začaly pronikat sociální myšlenky mezi dělníky a horníky. Osada Darová leží na pravém břehu Mže 12 km severozápadně od Rokycan. První zpráva pochází z roku 1235, kdy držitelem Darové se připomíná jakýsi Zdislav. Roku 1499 se Darová připomíná jako ves pustá.

V roce 1910 požádaly Břasy o oddělení od obce Kříše. Obecní zastupitelstvo však rozlukou Břas nesouhlasilo a uvedlo důvod, že Břasy patří ke katastru Kříš, dále že nejsou žádnou osadou, nemají žádné samostatné vedení, jmění a dluhů. Stejnou žádost o rozlukou podala v tomto roce i osada Darová, avšak obě žádosti byly zamítnuty. V usnesení obecního zastupitelstva se uvádí, že výměra celé obce činí 667 ha půdy. Z toho osada Darová požadovala 280 ha, tedy skoro polovinu a tím by obec Kříše přišla o velkostatek, kamenouhelné doly, elektrárnu a les, byla by jak se praví v zápisech, v pravém slova smyslu ožebračena. Mimo to by obci Kříše zůstala veškerá chudina, na níž roční podpory činí 2 000 Kčs. Žádost osady Darová proto nebylo vyhověno.

V oblasti Radnicka mezi horníky a dělníky místních závodů měla od počátku velký

vliv sociálně demokratická strana. V roce 1910, dle zpráv dochovaných v zápisech obecního zastupitelstva, pracovalo v obvodu Kříše, Darová, Vranova, Břas a Stupna kolem 1 500 dělníků, z celkového počtu 7 500 obyvatel. Ve dvacátých letech se zostruje boj břasských pracujících, za zvýšení mezd a vyplácení různých přídavků k platu. Z těchto důvodů stávkovalo v březnu roku 1920, 450 horníků šternberského dolu v Břasích, v květnu pak dělníci firmy J. D. Štarck. V organizaci sociální demokracie v Břasích měla silný vliv levice sociální demokracie a dělníci na schůzích žádali, aby bylo přijato programové prohlášení marxistické levice (viz V. Laštovka Vznik KSČ na Plzeňsku). Silně postihla světová hospodářská krize v letech 1929 – 1933 dělnictvo a horníky v oblasti Břas.

Obyvatelstvo obce Kříše pracovalo v kamenouhelných dolech a průmyslových závodech, část pak v zemědělství. Obyvatelstvo Břas pracovalo většinou v hornictví, průmyslu a obchodu. Obyvatelé Darové byli většinou zaměstnání v zemědělství.

Obyvatelstvo:

Kříše:

Rok	Počet domů	Počet obyv.
1843	53	414
1896	66	600
1907	66	600
1910	93	933
1921	130	1 123
1930	130	1 123

Darová:

Rok	Počet domů	Počet obyv.
1843	28	198
1896	22	152
1907	26	145
1910	26	159
1921	28	204
1930	31	174

Kříše s osadami Břasy a Darová:

Rok	Počet domů	Počet obyv.
1843	-	-
1896	120	1 705
1907	150	1 342
1910	154	1 303
1921	157	1 327
1930	188	1 229

Obyvatelstvo obce Kříše s osadami, díly osad a samoty v roce 1910:

Název	Počet domů	Počet obyv.
Darová	22	125
Darová (dvůr) 2		28
Dírka	1	3
Sv. Anna	1	3
Kříše	77	573
Amerika	7	97
Břasy	34	370
Podháj	2	24

Celkem 154 domů, 1 303 obyvatel.

Počet obyvatel dle národnosti, náboženství a pohlaví:

V roce 1896 čítala místní obec 1 705 obyvatel, z toho nár. české 1 120, německé 585, 1 682 náboženství katolického, izraelského 23.

V roce 1921 z 1 327 obyvatel obce Kříše bylo 668 mužů, 659 žen, 1 283 nár. české, 28 nár. německé, 16 cizozemců, 2 jiné, 698 katolíků, 5 čs, 17 izrael, 6 jiné, 601 bez vyznání. Z toho Darová: 105 mužů, 99 žen, 203 nár. čs, 1 cizozemec, 142 katolíků, 4 izrael, 58 bez vyznání.

Obec Kříše patří počtem obyvatel k obcím velkým, zatím co rozlohou k obcím středním.

Obec Kříše patří k soudnímu okresu Rokycany, farou ke Stupnu. Pošta a četnictvo patřila k Břasům, v místě byla jednotřídní škola (expositura skupenské školy). Darová se

svými osadami a samotami a školou náležela k Vranovicím, Amerika přiškolená k Vranovu, Bašta ke Stupnu, Břasy k Vranovu, Podháj k Vranovicím.

Dějiny a popis fondu

Dochované písemnosti fondu ObÚ Kříše pocházejí výhradně z období předmnichovské republiky. Ze staršího období se nám dochovalo jen málo písemností. Příčinou byla patrně neodborná péče o písemnosti ObÚ.

Zbytky písemností uložené v budově NV Kříše vyskartoval poprvé tehdejší archivář Švígler a dle dochovaných seznamů bylo mu předloženo velmi nepatrné množství materiálu z období působnosti ObÚ. Do sběru bylo dáno 30 balíků spisů a knih z let 1864 – 1945 (1952). Pro nedostatek skladovacích prostorů v okresním archivu byly tyto písemnosti ponechány na místě a svezeny byly teprve po osmi letech, tj. v roce 1960.

V okresním archivu je uloženo 16 knih, spisový materiál pro archivní úschovu nebyl vybrán žádný.

Fond ObÚ Kříše obsahuje:

Knihy č. inv. 1 – 6 z let 1888 – 1945

Spisy žádné.

I přes zlomkovitost dochovaných písemností ObÚ Kříše tvoří uložené knihy cenný pramen k dějinám obce.

Dodatek: začátkem roku 1964 byly svezeny zbytky písemností Obecního úřadu Kříš, které byly zařazeny do tohoto inventáře. Jedná se o 2 knihy a jeden karton spisů z let 1900 – 1945

INVENTÁŘ

Inv. č.	Název	Časový rozsah	Evid.jedn.č.
---------	-------	---------------	--------------

I. Knihy:

1	Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva	1907 – 1920	K1
2	Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva	1921 – 1937	K2
3	Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva od Tamtéž: zápisy ze schůzí NV	20. 11. 1937 – 1945 1945 – 1950	K3
4	Zápisy osvětové komise v Kříších f. MOK Kríše (EL NAD 609). Opr. 21. 4. 2022. Hrachová	1919 – 1944	K4 *Součástí
5	Kniha vydaných domovských listů *Opr.21.4.2022. Hrachová	1901 – 1944*	K5
6	Hlavní kniha obce	1939	K6
7	Hlavní kniha obce	1940	K7
8	Hlavní kniha obce	1941	K8
9	Hlavní kniha obce	1942 – 1943	K9
10	Hlavní kniha obce	1944	K10
11	Hlavní kniha obce	1945	K11
12	Inventář obecního jmění	1925 – 1933	K12
13	Inventář pozemků a veřejného statku *Opr. 21.4. 2022. Hrachová	1925 – 1945 (1959)*	K13

II. SPISY

14	Služební instrukce pro převozníka v Darové	1942	1 Dopl. 17.5.
15	Věnovací listina „Spolek českých vysloužilců“	1910	1 2013. Šinkn.
16	Dopis od F. Nového strojní pila, stížnost	1920	1
17	Odloučení se od horní části Kříš nazvaná Břasy A sloučení této části s obcí Vranov	1919	1
18	Domovské právo	1939 – 1943	1
19	Věci stavební, pozemkové	1900 – 1945	1
20	Projekt silnice v Darové	1909 - 1938	1
21	Mapa obce Kříš a osad Součástí fondu Archiv obce Vranov (EL NAD 94). Opr. 17. 5. 2013. Šinknerová		1

Základní údaje o fondu

Název archivní pomůcky:	Obecní úřad Kříše
Značka archivního fondu:	AO Kříše
Časový rozsah:	1900 – 1945 (1959)
Počet evidenčních jednotek:	14 13 (13 12 úředních knih, 1 karton) Opr. 21.4. 2022 Hrachová
Počet inventárních jednotek:	20 19 Opr. 21. 4. 2022 Hrachová
Rozsah v bm:	0,25
Stav ke dni:	27. 8. 1963
Zpracovatel archivního fondu:	prom. hist. Petros Cironis
Zpracovatel archivní pomůcky:	Marie Krhounková
Počet stran:	10
Počet exemplářů:	3
Pomůcku schválil:	prom. hist. Petros Cironis

„Elektronická verze AP dodatečně vyhotovena při GI 2012-2014. Oproti původní fyzické AP může obsahovat jiný počet stran, navíc: stranu s obsahem, stranu s úvodem, označení evidenčních jednotek.“